

Retrospekcija razvoja, stanje i perspektive obrazovanja starešinskog kadra

(Stanko Nišić, *Obrazovanje starešinskog kadra*, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1989)

Potpukovnik doc. dr VOJISLAV STOJKOVIĆ

Teorijsko osmišljavanje reforme obrazovanja starešinskog kadra oružanih snaga SFRJ, radi njegovog celovitijeg povezivanja sa promenama u naučno-tehničkom i ljudskom faktoru savremenog rata i autentičnim zahtevima koncepcije odbrane SFRJ, jeste osnovni predmet knjige pukovnika dr Stanka Nišića. Rad obuhvata retrospekciju razvoja, determinante, sistem, aktuelnu praksu i perspektive obrazovanja starešinskog kadra. Posebnu vrednost imaju poglavlja u kojima se razmatraju karakteristike stranih vojnoedukativnih sistema, metodologija programiranja obrazovanja i problematika usklađivanja obuke komandi-štabova sa tokovima promena u ratnoj veštini. Rad sadrži više konkretnih i korisnih predloga za unapređenje prakse obrazovanja starešina.

U celini, autor je najuspešniji u onim delovima knjige u kojima teorijska razmatranja zasniva na rezultatima vlastitih empirijskih istraživanja. Međutim, nastojeći da tako kompleksnu oblast, kao što je obrazovanje starešina, zahvati u celini i sa svih relevantnih aspekata, u manjem broju poglavlja nije uspeo da održi inače konstantno visok teorijski nivo svojih razmatranja.

Porast uloge i značaja vojnog obrazovanja i vaspitanja, kao integralnog dela pripreme za rat, jeste trajna tendencija, uočljiva u svim savremenim armijama. Zbog toga su evidentni naponi u iznalaženju novih i efikasnijih sistemskih rešenja u svim segmentima vojne edukacije. Međutim, put do novih, optimalnih modela sistema vojnog obrazovanja ne može biti skokovit, uprkos dinamičnosti razvoja sredstava za vođenje oružane borbe i odgovarajućih promena u ratnoj veštini. Uzrok zaostajanja obrazovanja za učestalim promenama njegovog okruženja jeste i neophodnost potpunijeg teorijskog zasnivanja svake ozbiljnije reforme ili dogradnje vaspitno-obrazovnog sistema.

Teorijsko osmišljavanje promena u obrazovanju starešina oružanih snaga SFRJ, radi njegovog celovitijeg povezivanja sa promenama u naučno-tehničkom i ljudskom faktoru savremenog rata i autentičnim zahtevima koncepcije naše odbrane,

jeste osnovni predmet knjige *Obrazovanje starešinskog kadra*, pukovnika dr Stanka Nišića.

Autor je svoj rad sistematizovao u pet delova različitog obima: (1) *Retrospekcija razvoja obrazovanja starešinskog kadra*; (2) *Determinante savremenog obrazovanja starešinskog kadra*; (3) *Sistem obrazovanja starešinskog kadra*; (4) *Praksa obrazovanja i usavršavanja starešina*, i (5) *Perspektive obrazovanja starešinskog kadra*.

Metodološki posmatrano, osnovni problem razmatran u tom radu – obrazovanje starešinskog kadra, raščlanjen je u tri osnovna nivoa: (1) retrospekcija razvoja i determinante obrazovanja starešinskog kadra; (2) stanje obrazovanja starešina, i (3) perspektiva obrazovanja starešinskog kadra. Zato ćemo, bez obzira na navedenu sistematizaciju knjige, od takvog metodološkog koncepta poći i u ovom kritičkom prikazu.

RETROSPEKCIJA RAZVOJA I DETERMINANTE OBRAZOVANJA STAREŠINSKOG KADRA

Prvi deo rada, posvećen retrospekciji razvoja obrazovanja starešinskog kadra naše armije, sadrži osnovne podatke o formiranju i obrazovanju starešinskog kadra u toku narodnooslobodilačkog rata i pregled njegovog razvoja u posleratnom periodu.

Već u uvodu knjige autor naglašava da su se obrazovanje i obuka starešina naše armije razvili na iskustvima iz narodnooslobodilačkog rata, a taj stav je uobičajeni početak većine teorijskih radova koji se odnose na problematiku naše vojne edukacije. Međutim, iako je taj stav tačan, autori koji pretenđu da naučno sagledaju celinu problematike zasnivanja obuke i vaspitanja naše armije morali bi odgovoriti i na pitanje da li su iskustva iz narodnooslobodilačkog rata jedini izvor teorije i prakse vojnog vaspitanja i obrazovanja u nas.

Ukoliko bi teorijske analize ukazale na još neke izvore, što je verovatno, time ni najmanje ne bi bio umanjen doprinos narodnooslobodilačkog rata teoriji i praksi vojnog obrazovanja i vaspitanja. Zato bi jedan, makar i kraći osvrt autora na iskustveni aspekt obrazovanja starešina u vojskama koje su na

ovim prostorima hronološki neposredno prethodile našoj JNA upotpunio taj deo njegove knjige.¹

Dva aspekta primene iskustava iz narodnooslobodilačkog rata u obrazovanju starešinskog kadra, na koje eksplicite ili implicite ukazuje autor, zaslužuju pažnju.

Prvi je šireg andragoško-didaktičkog karaktera i sadržan je u činjenici da su iskustva iz narodnooslobodilačkog rata trajna vrednost samo ako se koriste kao transfer prošle ratne prakse na sadašnju mirnodopsku obuku, uz anticipaciju buduće ratne prakse (str. 30).

Drugi aspekt ukazuje na pogrešnost petrifikacije i dogmatizacije iskustava iz narodnooslobodilačkog rata. U vezi s tim, ilustrativan je sledeći primer. Osnovni način pripreme, sticanja znanja i veštine ratovanja starešinskog kadra u narodnooslobodilačkom ratu bila je ratna praksa. Tada je to bio jedini ispravan pristup. Rat i oružana borba nisu se morali asprahovati, a zatim kao teorija izučavati. Međutim, to je iskustvo izdignuto na nivo neprikosnovenog principa, pa se, pozivajući se na njega, često i uporno zahteva da trupna praksa bude osnovni kriterijum profila, sadržaja i metoda obrazovanja starešina u vojnim školama. Time se ispušta iz vida da trupna i ratna praksa nisu isto, te da "... profesionalna praksa i u armiji najčešće insistira na iskorišćavanju samo onih znanja i sposobnosti koji su joj od trenutnog interesa... Time se destimulišu najčešće najbitnije, kreativne snage starešine, jer se u radnoj praksi od njega zahteva samo onaj deo radnih sposobnosti (intelektualnih i fizičkih) koji omogućava izvršavanje operativnih, najčešće dnevnih zadataka" (str. 14).

Nakon retrospekcije razvoja obrazovanja starešinskog kadra, autor prelazi na razmatranje determinanti savremenog obrazovanja, a kao relevantne uzima: (1) društvenu suštinu obrazovanja; (2) sociološko-psihološke osobenosti obrazovanja odraslih, (3) naučno-tehničku revoluciju; (4) koncepciju opštenarodne odbrane i fizionomiju savremenog rata, i (5) edukativne sisteme savremenih armija.

Analizirajući društvenu suštinu obrazovanja, autor pravi oštru distinkciju između buržoaskog i socijalističkog obrazova-

¹ U novijim vojnoandragoškim radovima više se može saznati o borbenoj obuci u vojskama antičkog doba, nego, na primer, o obuci u srpskoj vojsci, u kojoj su, kao što je poznato, još 1880. godine osnovane visoke škole za obrazovanje najvišeg oficirskog kadra.

nja, a zatim kritikuje adaptivnu funkciju, tradicionalizam, odvojenost od rada i dualizam buržoaskog obrazovanja, dajući prednost obrazovanju u našem socijalističkom samoupravnom društvu.

U razmatranju sociološko-psiholoških osobina obrazovanja odraslih autor ukazuje da odrasli sa jednakim uspehom mogu učiti kao i mladi, ali da je njihovo učenje specifično i zahteva andragoški, a ne pedagoški pristup. S obzirom na to da su posebnosti u obrazovanju odraslih u andragoškoj teoriji odavno poznate, autor nije odgovorio na pitanje zašto andragoška praksa još uvek neuspešno kopira pedagoška rešenja, umesto da primenjuje metode i oblike koji odgovaraju sociološko-psihološkim osobinama odraslih.

Kritika prošlosti i nužnost promena u obrazovanju je važno obeležje poglavlja o uticaju naučno-tehničke revolucije na koncepciju i sadržaje obrazovanja. Taj deo obiluje podacima o prevratima u području rada i svim drugim sferama čovekovog života koje izaziva naučno-tehnička i tehnološka revolucija. Zbog toga obrazovanje ne može ostati van dometa promena.

Međutim, autor nije dovoljno sistematičan i eksplicitan u obrazlaganju implikacija naučno-tehničke revolucije na profil kadra, koncepciju, sadržaj i organizaciju obrazovanja.

U tom poglavlju uočljiv je scientizam, pa i tehnološki determinizam, i to po modelu koji su u savremenoj literaturi izgradili R. Rihta, A. Tofler i Ž. Ž. Servan – Šreber.

Razmatranjem uticaja koncepcije opštenarodne odbrane, fizionomije savremenog rata i vojnotehnološkog razvoja na obrazovanje starešinskog kadra oružanih snaga SFRJ autor se najneposrednije počinje baviti osnovnom temom rada. U tom delu analizira opšte karakteristike savremenog rata, oružane borbe i specifične zahteve koncepcije naše odbrane, te iz njih crpi zahteve za savremeno, racionalno i efikasno obrazovanje naših starešina. Zajednički imenitelj svih zahteva je neophodnost njihovog dinamičnog obrazovanja, koje svojom koncepcijom, programima i tehnologijom mora pratiti sve tokove promena u naučno-tehničkom, ljudskom i drugim faktorima rata i oružane borbe.

Pukovnik Stanko Nišić je jedan od retkih naših autora koji sistematski i u dužem vremenskom periodu prati i izučava edukativne sisteme stranih armija. Deo svog sintetizovanog znanja iz te oblasti prezentira čitaocima u poglavlju *Karakte-*

ristike edukativnih sistema savremenih armija, ali je šteta što je to poglavlje, u odnosu na prazninu koja postoji u našoj vojnoandragoškoj literaturi, izuzetno kratko. Kako se može zaključiti iz sistematizacije tog poglavlja, karakteristike sistema savremenih armija nisu značajna determinanta obrazovanja starešinskog kadra naše armije. Autor je ili napravio previd, ili nije našao bolje rešenje u sistematizaciji knjige, pa je to poglavlje svrstao u determinante obrazovanja. To, u svakom slučaju, ne umanjuje kvalitet razmatranja karakteristika vojnoedukativnih sistema savremenih armija, te je to poglavlje po dometima jedno od najboljih u prvom i drugom delu knjige.

STANJE OBRAZOVANJA STAREŠINSKOG KADRA

Aktuelno stanje u obrazovanju starešinskog kadra oružanih snaga SFRJ autor razmatra u trećem i četvrtom delu knjige kroz analizu funkcionisanja sistema obrazovanja i analizu prakse obrazovanja i usavršavanja starešina.

Nakon jasne i sažete sistematizacije i operacionalizacije opštih pojmova, autor daje definicije sistema obrazovanja kao celine i osnovnih elemenata od kojih se sastoji – programskog, tehnološkog i organizacionog podsistema.

Posebnu vrednost u trećem delu knjige imaju poglavlja u kojima je razmatrana metodologija programiranja obrazovanja i metodološke postavke konstituisanja racionalnog sistema obrazovanja. U obrazlaganju metodologije programiranja obrazovanja autor polazi od Marksove teorije potreba i hijerarhije motiva koju je dao A. Maslov.

Osnovni stav autora jeste da se u programiranju obrazovanja mora početi od naučno definisanog profila starešinskog kadra. Metodologija njegovog definisanja obuhvata: (1) analizu rada; (2) utvrđivanje obrazovnog profila; (3) analizu uticaja objektivnih i subjektivnih faktora, a tek nakon toga može se pristupiti (4) izradi nastavnih planova i programa obrazovanja. Istovremeno, autor konstatuje da u sadašnjoj praksi profili najčešće nisu proizvod interdisciplinarnih istraživanja, već nesistemološkog, amaterskog i usputnog rada na njihovom definisanju.

Nakon dela o metodologiji programiranja obrazovanja, autor analizira uslove za ostvarenje programa obrazovanja –

nastavnički kadar, polaznike i materijalno-tehničku bazu. Umesto sadašnje prakse, u kojoj ceo nastavni program škole realizuju stalni nastavnici, autor predlaže timski pristup. Pored stalnih, bili bi obuhvaćeni i povremeni nastavnici, i to najiskusnije trupne starešine. Tako bi se obezbedila bolja veza između obrazovanja i rada i vrhunski naučni i stručni radnici, specijalisti za određene oblasti, čime bi se obezbedila bolja veza između obrazovanja i nauke.

Razmatranjem osnovnih postavki organizovanja procesa obrazovanja kroz deskripciju njegovih faza i oblika, a zatim i rukovođenja obrazovanjem i usavršavanjem starešina, autor zaokružuje deo svog rada koji se odnosi na sistem obrazovanja starešinskog kadra.

U delu knjige *Sistem obrazovanja starešinskog kadra* autor je obuhvatio široku oblast: od operacionalizacije opštih pojmova, preko metodologije programiranja obrazovanja, organizacije, realizacije i vrednovanja obrazovanja, do rukovođenja obrazovanjem. Čini se da bi bilo bolje da je, boljom selekcijom problema, više prostora i pažnje posvetio metodologiji definisanja profila starešinskog kadra i programiranju obrazovanja, jer je naša vojnoandragoška teorija deficitarna u istraživanju tih oblasti. Umesto toga, autor se, nastojeći da zahvati celinu, upustio u eksploraciju već dobro istraženih područja (priprema i realizacija nastave, organizacioni oblici, vrednovanje itd.).

Za razliku od prethodnih, četvrti deo knjige *Praksa obrazovanja i usavršavanja starešina* zasnovan je na respektivnim empirijskim podacima i analizama iz vlastitih istraživanja. To ga čini i najvrednijim delom knjige. Empirijskim istraživanjem potreba rada starešina autor je došao do više značajnih zaključaka. Analiza intenziteta poslova i zadataka koje starešine obavljaju pokazuje da se najviše bave: (1) planiranjem obuke jedinica, komandi i štabova; (2) održavanjem i popunom TMS i opreme; (3) obukom i vaspitanjem vojnika i jedinica; (4) izradom elaborata za zadatke i vežbe; (5) mobilizacijskim poslovima itd. U okviru tih i drugih područja rada starešine su najslabije pripremljene za materijalno – finansijske i mobilizacijske poslove.

Analiza utroška radnog vremena za pojedine aktivnosti, koju je sačinio autor, ukazuje da se za osnovne radne zadatke

koristi svega 37 odsto ukupnog fonda radnog vremena. Veoma mnogo vremena starešina troše na administrativne poslove (17 odsto), tekuće operativne zadatke (15 odsto), vanredne i neplanske zadatke (20 odsto), sastanke (10 odsto) itd.

Upravo je to jedan od uzroka što je korelacija uspeha u školi i uspešnosti na dužnostima u trupi veoma niska. Za profile starešina sa završenom Komandno-štabnom akademijom KoV i Školom narodne odbrane korelacija je neznatna ($r = 0,26$, odnosno $r = 0,20$). Veoma niska korelacija ($r = 0,26$) postoji kod starešina koji su završili Vojnu akademiju KoV, a značajna povezanost uspeha u školi i uspešnosti na dužnostima postoji kod profila koji su završili Visoku vojno-političku školu JNA ($r = 0,52$) i Tehničku vojnu akademiju KoV ($r = 0,53$). Inače, prosečan uspeh starešina na dužnosti viši je nego u školi.

Analiza obrazovnih potreba starešina, na osnovu potreba rada, pokazuje da starešinama, u proseku, najviše nedostaju znanja iz organizacije rada, taktike roda, vojne andragogije i psihologije. Tražeći uzroke za relativno nepovoljno stanje, autor analizira sve važne segmente prakse obrazovanja starešina – školovanje, pripremu za prve dužnosti, usavršavanje uz rad, i drugo. Pri tome, nudi brojne konkretne i korisne predloge za unapređenje obrazovanja starešina naših oružanih snaga.

Na kraju četvrtog dela knjige autor daje sintezu zaključka svog ukupnog teorijskog i empirijskog istraživanja, a zatim i projekciju dogradnje sistema obrazovanja starešinskog kadra oružanih snaga SFRJ. Između ostalog, u okviru te sinteze daje i: (1) komparativnu analizu obrazovanja starešina stranih armija, uz naglašavanje iskustava koje bismo i mi mogli koristiti; (2) naša iskustva iz formiranja starešinskog kadra u narodnooslobodilačkom ratu i posleratnom razvoju; (3) zaključke o uticaju naučno-tehničke revolucije i fizionomije savremenog rata na obrazovanje starešina; (4) zaključke o stanju programskog, organizacionog i tehnološkog segmenta globalnog sistema obrazovanja starešina oružanih snaga SFRJ, i drugo. Sledeći svoj osnovni stav o nužnosti usklađivanja razvoja profila i obrazovanja sa tokovima promena u ljudskom i tehničko-tehnološkom faktoru, autor predlaže definisanje osnovnih profila starešina, koji moraju biti znatno širi od

sadašnjih. Prema autoru, to su komandni, pozadinski, tehnički i politički profil starešine oružanih snaga SFRJ. Ne ulazeći detaljnije u specifikaciju, obim i dubinu potrebnih znanja za svaki od tih profila, ipak ukazuje na osnovne momente u njihovom obrazovanju. Sasvim na kraju, nudi i svoje predloge za racionalizaciju stepena i mreže obrazovnih institucija u Jugoslovenskoj narodnoj armiji.

PERSPEKTIVE OBRAZOVANJA STAREŠINSKOG KADRA

Iako je na kraju četvrtog dela rada dao sintezu ukupnih teorijskih i empirijskih istraživanja, autor je učinio dodatni napor i budućim korisnicima knjige ponudio svoje viđenje perspektive obrazovanja starešinskog kadra.

U tom petom, poslednjem delu knjige odgovore na pitanja o perspektivama obrazovanja starešinskog kadra autor traži u anticipaciji tokova društvenog i naučno-tehničkog razvoja, kretanjima na području savremenih vojnih doktrina, tehničko-tehnološkom i vojnom faktoru uopšte. Razmatrajući protivurečnosti sadašnjeg i viziju budućeg društvenog razvoja, oštro kritikuje birokratizovana socijalistička društva i kvazisavremenu marksističku teoriju. Izlaz vidi u vraćanju savremene, po autoru kastrirane, marksističke misli izvornom marksizmu.² Takođe, oštro kritikuje adaptivnu funkciju obrazovanja u našem socijalističkom društvu.

Iz komparativnih analiza o stanju obrazovanja u različitim zemljama i sistemima autor zaključuje da *inventivna* društva organizaciju obrazovanja, istraživanja i proizvodnje postavljaju tako da inovacije i kreativnost postaju osnov razvojnih pomaka. Za razliku od njih, *neinventivna* društva ne pridaju adekvatan značaj znanju, sposobnima postavljaju niz birokratskih barijera, a preferiraju vredne i poslušne.

Za neke tendencije razvoja obrazovanja, uočljive u najrazvijenijim zemljama, autor pretpostavlja da će postati opšte,

² Eventualna polemika s autorom o tome može li doista izvorni marksizam s kraja 19. veka ponuditi odgovore na izazove 21. veka i može li se samo na njemu graditi vizija budućeg društvenog razvoja, a time i obrazovanja budućnosti, zahtevala bi znatno više prostora i prevazišla bi okvire kritičkog prikaza ove knjige.

te da one ukazuju na tokove razvoja obrazovanja u budućnosti. Te se tendencije, prema njemu, ogledaju u sledećem:

- (1) od adaptivnog, ka stvaralačkom učenju;
- (2) od uskog specijalističkog, ka širokom opštem i stručnom obrazovanju;
- (3) od nižih kognitivnih, ka višim nivoima shvatanja;
- (4) od dogmatskog, ka kritičkom i kreativnom mišljenju;
- (5) od uskih ideoloških i etničkih, ka opštim i humanističkim vrednosnim stavovima, i
- (6) od permanentnog školovanja, ka permanentnom obrazovanju.

Sve izraženiji uticaj nauke na vojnu moć, nove vojne doktrine, savremena kretanja i promene u tehničko-tehnološkom i vojnom faktoru uopšte ukazuju da će i obrazovanje starešinskog kadra imati slične razvojne tokove u programskoj, organizacionoj i metodičkoj sferi.

Nakon što je ukazao na osnovne tokove razvoja obrazovanja uopšte i obrazovanja starešinskog kadra posebno, autor sasvim konkretno razmatra mogućnosti i puteve razvoja stvaralačkog učenja kao osnove obrazovanja budućnosti. Na kraju knjige, a na osnovu svih prethodnih analiza, ukazuje na perspektive razvoja vojnog školstva i povezivanja naučne, obrazovne i stručne delatnosti u našim oružanim snagama.

Koliko je autorov izlet u budućnost obrazovanja bio uspešan pokazaće vreme. Pri tome, ne sme se zaboraviti da je budućnost kategorija koja ima samo jednu sigurnu dimenziju – da dolazi posle sadašnjosti, i ona će, u svakom slučaju, biti drugačija od slike koju o njoj sada imamo. Potpuno različita, ipak, neće biti.

Sažetu, a pogotovu jednoznačnu ocenu naučno-teorijskih dometa knjige *Obrazovanje starešinskog kadra* dr Stanka Nišića teško je dati. Ipak, nakon pažljivog čitanja i analize moguće je izvesti nekoliko relevantnih zaključaka.

Rad *Obrazovanje starešinskog kadra* je veoma obiman, što je posledica autorove ambicije da osnovni problem rada zahvati u celini i sa svih relevantnih aspekata. Takav pristup sadrži i prednosti i nedostatke. Prednosti zato, što je naša vojnoandragoška teorija dobila, a potencijalnim korisnicima je ponuđen rad u kojem je obrađena celina problematike

obrazovanja starešinskog kadra – retrospekcija razvoja, determinante, sistem, praksa i perspektive. Nedostaci takvog pristupa ogledaju se u neujednačenosti kvaliteta pojedinih delova i poglavlja knjige, što je i razumljivo: kompleksnu problematiku sa svih relevantnih aspekata ne može obraditi jedan autor a da pri tom održi konstantno visok naučni kvalitet.

Hronološka slojevitost rada jeste njegova druga relevantna karakteristika. Rad je nastajao u dužem vremenskom periodu. Sintezom učinjenom pred objavljivanje nisu reducirani ili aktuelizovani pojedini delovi i poglavlja. Zbog toga će prosečno informisani čitalac steći utisak da se u pojedinim poglavljima tretira već više puta obrađena i dobro poznata problematika.

Autor je najuspešniji u delovima knjige u kojima svoja razmatranja zasniva na rezultatima vlastitih empirijskih istraživanja. Posebnu vrednost imaju delovi rada u kojima obrađuje segmente vojnog obrazovanja koji su izrazito deficitarni u našoj vojnoandragoškoj literaturi – komparativne analize stranih vojnoedukativnih sistema, problematika definisanja obrazovnih profila, metodologija programiranja obrazovanja, problematika usklađivanja obuke komandi i štabova sa tokovima promena u ratnoj veštini, i drugo.

Pukovnik Nišić je u radu ponudio mnoštvo konkretnih i korisnih praktičnih rešenja za unapređenje sistema i prakse obrazovanja starešinskog kadra. To je još jedan kvalitet, ne tako čest u našim teorijskim radovima.

Bez sumnje, o nekim stavovima autora i zaključcima do kojih je došao može se polemisati, no, iluzorno bi bilo očekivati da na tako širokom i kompleksnom području, kao što je obrazovanje, bilo koji pojedinac može imati ekskluzivno pravo na istinu.

I, na kraju, ukoliko se rukovodimo objektivnošću kao relevantnim kriterijumom, ničim se ne može osporiti ocena da je knjigom dr Stanka Nišića naša vojnoandragoška teorija dobila jedan od najpotpunijih i najcelovitijih radova kojem je obrazovanje starešina osnovni predmet. U tome je, bez dileme, njena najveća i teorijska i praktična vrednost.

S U M M A R Y

RETROSPECTION OF DEVELOPMENT OF COMMAND
AND CONTROL PERSONNEL, SITUATION AND PERSPECTIVE
OF ITS FURTHER EDUCATION

Theoretic conceptualization of the reform of education of the command and control personnel of the Armed Forces of SFRY, aimed at its more complete linking with the changes in the scientific-technical and human factor of the modern warfare, and with authentic requirements of the defence concept of SFRY, makes the basic contents of the book written by D Sc Stanko Nišić, Colonel. The book encompasses a retrospection of development, determinants, system, actual practice and perspective of education of the command and control personnel. Of exceptional significance are chapters in which are reviewed characteristics of military education systems of different countries, the methodology of programming of the education, and problems of adaptation of training of commands and staffs to the trends of change in the art of war. The author sets out a number of concrete and useful suggestions for the improvement of practice of training and education of military leaders.

Generally taken, the author is most successful in those parts of the book wherein his theoretical consideration are based on the results of his own empirical research. In his attempting to grasp the entire complex domain of education and training of military leaders, also from all relevant aspects, the author, however, could not preserve in several chapters the otherwise constantly high theoretical level of his deliberations.

R E S U M E

RETROSPECTIVE DU DEVELOPPEMENT ET PERSPECTIVES
DE L'EDUCATION DU CADRE

La théorie de la réforme de l'éducation du cadre des forces armées de la RSFY, ayant pour but attachement aux changements scientifico-techniques et au fait humain de la guerre contemporaine ainsi qu'aux demandes authentiques de la conception de défense de la RSFY, est le sujet principal du livre du colonel dr. Stanko Nišić. Le travail comprend rétrospective du développement, déterminantes, système, pratique actuelle et perspectives de l'éducation du cadre. La valeur particulière est l'étude des caractéristiques des systèmes d'éducation militaire étrangers, la méthodologie de programmation de l'éducation et les problèmes de concordance de l'entraînement des état-majors avec les courants des changements dans le domaine de l'art de guerre. Le travail contient plusieurs propositions concrètes et utiles pour la modernisation de la pratique de l'éducation du cadre.

Globalement, l'auteur a le plus grand succès dans les parties du livre traitant ces études basées sur les résultats des recherches empiriques personnelles. Cependant, insistant sur cette partie des recherches de ce thème complexe qui est l'éducation du cadre, dans un nombre des chapitres du livre l'auteur n'a pas réussi à tenir le niveau de ses réflexions en général très hautes.

РЕЗЮМЕ

РЕТРОСПЕКТИВА РАЗВИТИЈА, СОСТОЈАЊА И ПЕРСПЕКТИВЫ
ОБРАЗОВАЊА КАДРОВ ОФИЦЕРОВ

Теоретическое осмысление реформы образования кадров офицеров вооруженных сил СФРЮ, с целью его более полной уязвки с изменениями в научно-техническом и человеческом факторах современной войны и подлинными требованиями концепции обороны СФРЮ, является основным предметом книги полковника д-р Станко Нишича. Труд охватывает ретроспективу развития, определяющие, систему, актуальную практику и перспективы образования кадров офицеров. Особой ценностью обладают главы, в которых рассматриваются характеристики иностранных военно-образовательных систем, методология программирования образования и проблематика согласования обучения командований – штабов с течениями изменений, имеющих место в военном искусстве. Работа содержит несколько конкретных и полезных предложений по совершенствованию практики образования офицеров.

В целом, наиболее удачными являются те части книги, в которых автор теоретические рассматривания основывает на результатах собственных эмпирических исследований. Однако, пытаясь такую комплексную область, какой является образование офицеров, охватить в целом и со всех значительных аспектов, автору в небольшом числе глав не удалось сохранить, вообще говоря, весьма высокий теоретический уровень своих рассматриваний.